

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

תולדות הלשון העברית: מראשיתה עד סוף תקופת האמוראים -
25231

תאריך עדכון אחרון 27-07-2020

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: הלשון העברית

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר א'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): פרופ' סטיבן פסברג

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: steven.fassberg@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: בתיאום מראש

מורי הקורס:
פרופ סטיבן פסברג

תאור כללי של הקורס:
סקירה של התפתחות הלשון העברית החל מהאפרו-אסיאטית, אם השמית, פרוטו-עברית, לשון המקרא על כל מסורותיה, וכלה בלשון חז"ל (לשון התנאים ולשון האמוראים). יידונו היבטים סוציולינגוויסטיים ודקדוקיים

מטרות הקורס:
תיאור הניתוח הדיאכרוני והסינכרוני של הלשון העברית

תוצרי למידה
בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:
להתחקות אחרי התפתחות השפה העברית מהאפרו-אסיאטית המשוחזרת עד לשון האמוראים. נטיות והשפעות זרות ייחשפו והתלמיד יוכל להבין את השפה לאור אירועים היסטוריים והתפתחויות לשוניות טבעיות.

דרישות נוכחות (%) :
100

שיטת ההוראה בקורס: הרצאה וקריאת טקסטים

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:
שבוע נושא

- 1 אפרו-אסיאטית, משפחת השפות השמיות
- 2 שמית צפונית מערבית: ראשיתה של העברית, מארי והאמורית, אל עמרנה, אוגריתית, ראשית האלפבית וגלגוליו
- 3 תורת ההגה של לשון המקרא (מעתיקי עיצורים, בגדכפ"ת, המעתק הכנעני, חוק פיליפי, חוק ההידקקות, חוק בארת-גינזברג; צורות הפסק)
- 4 תורת הצורות של לשון המקרא (כינויים, מערכת הפועל, משקלי השם)
- 5 תקופות וסוגות של לשון המקרא: ארכאית, קלסית, מאוחרת; קריאת קטעים מייצגים
- 6 כתובות עבריות מתקופת בית ראשון (קריאת מבחר כתובות)
- 7 ספר בן סירא, מגילות ים המלח
- 8 מסורת שומרון, תעתיקים יווניים ולטיניים (תרגום השבעים, המשושה, היירונימוס)
- 9 מסורה, מסורות ניקוד וקריאה (טברנית, בבלי, ארץ-ישראלית, ארץ-ישראלית-טברנית)
- 10 לשון התנאים: קורפוס, אבות טקסטים, מסורות שבעל פה, קווי ייחוד
- 11 קריאת טקסטים נבחרים בלשון התנאים

12 שטרות ואיגרות ממדבר
יהודה (איגרות בר כוסבה)
13 לשון האמוראים

חומר חובה לקריאה:

שבוע נושא

- 1 אפרו-אסיאתית, משפחת השפות השמיות
- 2 שמית צפונית מערבית: ראשיתה של העברית, מארי והאמורית, אל-עמרנה, אוגריתית, ראשית האלפבית וגלגוליו; חלוקת העברית לתקופות;
- 3 תורת ההגה של לשון המקרא (מעתקי עיצורים, בגדכפ"ת, המעתק הכנעני, חוק פיליפי, חוק ההידקקות, חוק בארת-גינזברג; צורות הפסק)
- 4 תורת הצורות של לשון המקרא (כינויים, מערכת הפועל, משקלי השם)
- 5 תקופות וסוגות של לשון המקרא: ארכאית, קלסית, מאוחרת; פרוזה לעומת שירה; קריאת קטעים מייצגים
- 6 כתובות עבריות מתקופת בית ראשון (קריאת מבחר כתובות)
- 7 ספר בן סירא, מגילות ים המלח
- 8 מסורת שומרון, תעתיקים יווניים ולטיניים (תרגום השבעים, המשושה, כתבי היירונימוס)
- 9 מסורה, מסורות ניקוד וקריאה (טברנית, בבלי, ארץ-ישראלית, ארץ-ישראלית-טברנית)
- 10 לשון התנאים: קורפוס, אבות טקסטים, מסורות שבעל פה, קווי ייחוד
- 11 קריאת טקסטים נבחרים בלשון התנאים
- 12 שטרות ואיגרות ממדבר
- יהודה (איגרות בר כוסבה)
- 13 לשון האמוראים

ביבליוגרפיה:

- 1 בלאו, ההגה והצורות, עמ' 4-14; רבין, שפות שמיות, עמ' 1-19; Rubin, "Afroasiatic and Hebrew Scholarship"; Rubin, Brief Introduction pp. 1-21; Huehnergard, "Semitic Language, Hebrew as" מומלץ; 11-25;
- 2 אלדר, "חלוקה לתקופות"; רבין, עיקרי תולדות הלשון העברית, עמ' 11-25; מורג, "ראשיתה של העברית וייחודה של העברית, עמ' 13-32; מומלץ: Hasselbach, "Canaanite and Hebrew"; Misgav, "Paleography"; Gzella, Abecedaries"
- 3 בלאו, הגה וצורות, עמ' 77-82; ברגשטרסר, דקדוק, כרך א', סע' 18, 30; Huehnergard, "Canaanite Shift"; Koller, "Attenuation"; Huehnergard, "Philippi's Law"; Hasselbach, "Barth-Ginsberg Law"
- 4 בלאו, הגה וצורות, עמ' 197-199, 304-306, 319-323; ברגשטרסר, דקדוק, כרך ב', סע' 1-2;
- 5 הורביץ, "הלשון העברית בתקופה הפרסית", עמ' 210-223, 306-309; Hornkohl, "Periodization"; פסברג

- 6 Ahituv et al, "Epigraphic Hebrew"; Hutton, "Epigraphic Hebrew"
 7 בלאו, "הרהוריו של ערביסטן"; קימרון, "הלשון והרקע הלשוני";
 קיסטר, "קווים לאוצר המילים של כתבי קומראן"; קיסטר,
 ;Kister, "Ben Sira"; Van Peursen, "Ben Sira"
 8 Florentin, "Samaritan Hebrew"
 Yuditsky, "Hebrew in Greek and Latin Transcriptions"
 9 ברגשטרסר, דקדוק, כך א', סע' 9; "Tiberian, Masora", Golinets;
 Khan, "Pronunciation Traditions"; Ofer, "Tiberian Tradition of
 Reading the Bible"; Maman, "Reading Traditions"
 10 בר-אשר, "לשון חכמים — דברי מבוא"; קוטשר, "לשון חז"ל"; רבין,
 עיקרי תולדות הלשון העברית, פרק ג'; Breuer, "Morphology";
 Breuer, "Phonology"
 11 קוטשר, "האיגרות העבריות של בר כוסבה"; Mor, "Kokhba Bar"
 Documents"
 12 Breuer, "Amoraic Hebrew"

ביבליוגרפיה:

- ש' אחיטוב, הכתב והמכתב 2. ירושלים, תשע"ב.
 א' אלדר, "הצעה חדשה לחלוקה לתקופות של תולדות הלשון העברית", לשוננו עז (תשע"ה),
 עמ' 151-160;
 י' בלאו, "הרהוריו של ערביסטן על השתלשלות עברית המקרא וסעיפיה", לשוננו ס (תשנ"ז),
 עמ' 21-32.
 י' בלאו, תורת ההגה והצורות של לשון המקרא. ירושלים, תש"ע.
 ג' ברגשטרסר, דקדוק הלשון העברית. ירושלים, 1972 (תורגם מהגרמנית: G. Bergsträsser, *Hebräische Grammatik*. Leipzig, 1981-1929).
 א' הורביץ, "הלשון העברית בתקופה הפרסית", ההיסטוריה של עם ישראל, כרך: שיבת ציון -
 ימי שלטון פרס, ירושלים תשמ"ג. עמ' 210-223, 30-309.
 ש' מורג, "ראשיתה של העברית ויחודה של העברית", עמ' 13-33 בש' מורג, מחקרים בלשון
 המקרא. ירושלים, תשנ"ה.
 ש' פסברג, "לשון המקרא", עמ' 87-104 בספרות המקרא: מבואות ומחקרים, עורכת צפורה
 טלשיר, ירושלים, תשע"א.
 א' קימרון, "הלשון והרקע הלשוני של כתבי קומראן", עמ' 551-560, במגילות קומראן: מבואות
 ומחקרים, עורך מנחם קיסטר. ירושלים, תשס"ט.
 ח' רבין, עיקרי תולדות הלשון העברית. ירושלים תשל"ז.
 ח' רבין, שפות שמיות. ירושלים, תשנ"א.
 A. Rubin, *A Brief Introduction to the Semitic Languages*. Piscataway, NJ 2010.

Encyclopedia of Hebrew Language and Linguistics (EHLL):

- Y. Breuer, "Amoraic Hebrew"
 Y. Breuer, "Morphology: Rabbinic Hebrew"
 Y. Breuer, "Phonology: Rabbinic Hebrew"
 M. Florentin, "Samaritan Hebrew: Biblical"
 V. Golinets, "Masora, Tiberian"

- H. Gzella, "Abecedaries"
 R. Hasselbach, "Barth-Ginsberg Law"
 R. Hasselbach, "Canaanite and Hebrew"
 A. Hornkohl, "Biblical Hebrew: Periodization"
 J. Huehnergard, "Semitic Language, Hebrew as a"
 J.M. Hutton, "Epigraphic Hebrew: Pre-Roman Period"
 G. Khan, "Biblical Hebrew: Pronunciation Traditions"
 M. Kister, "Ben Sira"
 A. Koller, "Attenuation"
 H. Misgav, "Paleography of Hebrew Inscriptions"
 U. Mor, "Bar Kokhba Documents"
 A.D. Rubin, "Afroasiatic and Hebrew: History of Scholarship"
 A. Yuditsky, "Transcription into Greek and Latin Script: Pre-Masoretic Period"
- Handbook of Biblical Hebrew* (ed. W.R. Garr and S.E. Fassberg. Winona Lake, 2016)
 A. Aḥituv et al., "Epigraphic Hebrew"
 M. Florentin, "Samaritan Tradition"
 A. Maman, "Reading Traditions of Biblical Hebrew"
 Y. Ofer, "The Tiberian Tradition of Reading the Bible and the Masoretic System"
 W. van Peursen, "Ben Sira"
 A. E. Yuditsky, "Hebrew in Greek and Latin Transcriptions"

- ביבליוגרפיה כללית
 ללשונו לעם: קובץ לשונות הלשון, מ-מא תשמ"ט - תש"ן
 A. Sáenz-Badillos, *A History of the Hebrew Language*. Cambridge, 1993 (*Storia della lingua ebraica*. Tr. P. Cappeli. Brescia, 2007).
 J. M. Hoffman, *In the Beginning: A Short History of the Hebrew Language*. New York, 2004.
 E.Y. Kutscher, *A History of the Hebrew Language*. Jerusalem, 1982.
 N. Waldman, *The Recent Study of Hebrew: A Survey of the Literature with Selected Bibliography*. Cincinnati, 1989.

חומר לקריאה נוספת:

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :
 מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 100 %
 הרצאה 0 %
 השתתפות 0 %
 הגשת עבודה 0 %
 הגשת תרגילים 0 %

הגשת דו"חות 0 %
פרויקט מחקר 0 %
בחנים 0 %
אחר 0 %

מידע נוסף / הערות:
Dept. of Hebrew Language
Hebrew University of Jerusalem, Mt. Scopus